

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e İdari ve Demografik Açından Şarlı

Naime BATTAL^a

^aNaime Battal, Ondokuz Mayıs Üniversitesi-Tarih, Samsun 55200, Türkiye

Makale Bilgileri

Makale geçmişi:

Alındı 20 Eylül 2022

Kabul edildi 26 Ekim 2022

Anahtar kelimeler:

Beşikdüzü
Görece
Nahiye
Şarlı
Vakfikebir

Özet

Şarlı'nın kesin kuruluş tarihi 1682 yılı olarak belirtilmiştir. Şarlı 1848-1849 yılı vergi paylaşımıyla ilgili hazırlanan bir listede Akçaabat kazasına bağlı nahiye olarak anılmaktadır. Yine 1850 yılında vergi amacıyla düzenlenen öşür defterinde içerisinde Şarlı'nın da yer aldığı İskefye, Fol, Oğuz ve Akhisar deresi nahiyeleri Vakfikebir adı ile anılırken, bağlı oldukları kazanın Akçaabat olduğu ifade edilmiştir. Ağasar vadisini oluşturan Şarlı, Oğuz ve Kızılağaç idari birimlerinden Şarlı nahiyesi 1860'lı yıllardan sonra resmi nahiye kimliği kazanarak diğer iki nahiyenin köylerini de kapsamıştır. Şarlı nahiyesinin ilk anılan köyü Şarlı'dır. Buraya bağlı 14 köyün merkezi olarak ön planda olan bu sahil yerleşmesi ileride Beşikdüzü kasabasının nüvesini oluşturacaktır. Şarlı köyü kasabalaşırken merkezini oluşturan Şarlı nahiyesi 1871'deki yeni uygulama talimatnameleri ile şekillenmiştir. 1874 yılındaki Trabzon Vilayeti Salnamesinde Vakfikebir'in kaza konumuna yükseltilmesi ifade edilirken aynı yıla ait Salname'de Şarlı nahiyesinin idari açıdan konumu 1869-1875 yılları arasında geçmemektedir. Üstelik merkez kazaya bağlı olmadığı gibi müstakil nahiyede değildir. Şarlı nahiyesini müstakil kaza yapma girişimleri 1888-1914 yılları arasında Osmanlı arşiv belgelerinden edindiğimiz bir dizi resmi yazışma çerçevesinde gerçekleşmiştir. Şarlı ahalesinin Vakfikebir'e bağlanmayıp müstakil kaza olma ya da Görece'ye bağlanma isteklerine rağmen Vakfikebir kazasına kesin olarak 2 Nisan 1916 tarihinde bağlanmıştır. Araştırmamızda Şarlı'nın Tanzimat döneminde bağlı oldukları kazalar ve nasıl köy birimine dönüştüğü açıklanacaktır. İdari problemler Beşikdüzü adıyla Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Kent tarihi araştırmamızda Osmanlı arşiv belgelerinin yanı sıra, araştırma-inceleme eserleri, Trabzon Vilayet Salnameleri, yıllara göre TÜİK arşivinden elde ettiğimiz genel nüfus sayımları kaynak olarak kullanılarak idari ve nüfus açısından Şarlı sayısal verilerle incelenmiştir.

Şarlı in terms of Administrative and Demographics from the Ottoman Empire to the Republic

Naime BATTAL ^{a*}

^aNaime Battal, Ondokuz Mayıs University-History, Samsun and 55200, Turkey

Article Info

Article history:

Received 20 September 2022

Accepted 26 October 2022

Keywords:

Beşikdüzü

Görece

Şarlı

Vakfikebir

Township

Abstract

The exact date of establishment of the Şarlı is stated as 1682. The charter is referred to as the township of Akçaabat in a list prepared for the tax sharing of 1848-1849. Again, in the title book prepared for tax purposes in 1850, while the townships of İskefye, Fol, Oğuz and Akhisar stream, in which Şarlı is included, were mentioned together with the name of Vakfikebir, it was stated that the district they belonged to was Akçaabat. One of the administrative units of Şarlı, Oğuz and Kızılağaç, which forms the Ağasar valley, Şarlı sub-district gained an official sub-district identity after the 1860s and included the villages of the other two sub-districts. The first mentioned village of the Şarlı sub-district is Şarlı. This coastal settlement, which is at the forefront as the center of the 14 villages connected here, will form the core of the town of Beşikdüzü in the future. As the village of Şarlı became a town, the town of Şarlı, which formed its center, was shaped by the new implementation instructions in 1871. While it was stated in the Trabzon Province Yearbook of 1874 that Vakfikebir be elevated to the status of a district, the administrative position of the Şarlı township did not pass between 1869-1875 in the yearbook of the same year. Moreover, the center is not connected to the district, nor is it in a separate sub-district. Attempts to make the district of Şarlı an independent district was realized within the framework of a series of official correspondence that we obtained from the Ottoman archive documents between the years 1888-1914. Despite the wishes of the people of Şarlı to not be connected to Vakfikebir but to become an independent district or to be connected to Görece, it was definitively connected to Vakfikebir on April 2, 1916. In our research, it will be explained the districts that Şarlı was affiliated with during the Tanzimat period and how he turned into a village unit. Administrative problems continued in the Republican period under the name Beşikdüzü. In our city history research, in addition to Ottoman archive documents, research and examination works, Trabzon Province Yearbooks, general population censuses obtained from the TÜİK archive by years were used as a source, and the Şarlı was examined with numerical data in terms of administrative and population.

* Sorumlu yazar E-posta adresi: naimebattal@gmail.com

1. Giriş

Sempozyumda sunumunu gerçekleştirdiğimiz araştırma makalesi Türkiye'nin kuzeydoğusunda yer alan, Karadeniz kıyısına paralel uzanan Trabzon iline bağlı Beşikdüzü'nün, eski adı ile Şarlı'nın, idari ve demografik açıdan incelenmesine dayanmaktadır. Osmanlı Devleti arşiv belgelerinde ve Trabzon Vilayeti Salnamelerinde ilçe Şarlı olarak geçmektedir. Genel olarak “şar” sözcüğünün Farsça kökenli olduğu ve kent/yerleşme yeri anlamlarını içerdiği bilinmektedir. Sözcük bu anlamıyla 14. yüzyıldan itibaren üretilmekte ve ebedi eserler olan şiirlerde karşımıza çıkmaktadır. Farsça vilayet, kent, memleket anlamlarında kullanılan “şahr” sözcüğü dilimize “şehir” olarak geçmiştir. Eski Farsça'da aynı sözlük krallık, devlet ya da ülke gibi anlamlara gelir. Arapça'da ise “şahir” olarak ifade edilen sözcük ünlü, belirgin ya da şöhretli demektir. Orta Asya ve Uzak Asya'da “şar” sözcüğü yerleşme, kent ya da kabile adları içinde yer alması sebebiyle bu sözcüğün Farsça kökenli olup olmadığı sorusunu akıllara getirir. Bu cümleden hareketle somut bir örnek vermek gerekirse Çin'in Sincan Uygur Özerk Bölgesinde Karaşar adlı tarihi kentin varlığı “şar” sözcüğünün Farsça kökenli olma konusunu şüpheli hale getirir. Ayrıca Kosova ile Makedonya sınırında 2748 m uzunluğunda Şar Dağları uzanır. Bu adın Polybius ve Ptolemy gibi antik yazarlar tarafından “Scardus” ya da “Scordus” olarak yazıldığı ve bugünkü adın oradan geldiği ifade edilmektedir. Örneğin; Germence'de “skizo” ve Eski İngilizce'de “scir”, Modern İngilizce'de ise “shire” yani okunuşu “şayr” olan bu sözcük bölge, il, eyalet, sancak, kontluk gibi anlamlar içerir. Özetle bu sözcüğün Asya ile ilişkisi Hint Avrupa teorisi ile açıklanmaktadır [1].

Şar sözcüğünün kökenini ve farklı uluslarda hangi anlamlara geldiğini açıkladıktan sonra araştırma konumuza tekrar dönersek Trabzon Vilayeti Salnameleri incelendiğinde çarşamba ve perşembe günü Trabzon kazası Şarlı nahiyesinde kurulan pazar yerlerinde söz konusu mevkiinin Şarlı ve Şaryeri olarak adlandırıldığı görülmektedir [2]. Salnamelerde adının “Şar pazarı” veya “Şar yeri” olarak ifade edilme gerekçesi bu elbisenin veya gömleklik kumaşın satıldığı mekân olmasından kaynaklanmaktadır [3]. Yine Trabzon Vilayeti Salnamelerinde Şarlı kasabasının “Beşikdağı” denilen ağaçlık tepenin eteğinde ve düz bir yerde bulunduğu ve bu adla anılan nahiyenin merkezi olduğu ifade edilmektedir [4]. Ancak Şarlı ve Şarlı pazarı diye anılan köy yerleşmesi aslında günümüzdeki Beşikdüzü'nün temelini oluşturmaktadır.

2. Osmanlı Devleti Döneminde Şarlı Nahiyesinin İdaresi ve Demografisi

2. 1. Şarlı'nın topografyası ve toponomisi

Beşikdüzü Türkiye'nin kuzeydoğu bölgesinde yer alan ve Karadeniz kıyısına paralel uzanan sahil kesimindedir. Bu sahil kesimi Doğu Karadeniz Dağları'nın batı ucu olan ve Harşit Çayı ile Değirmendere derin vadilerinin şekillendirdiği dağlık bölgedir. En yüksek bölgesi Taşoluk Tepesi'dir. Bu tepe Trabzon ile Aşkale'yi birbirine bağlayan E97 karayolu üzerindeki Zigana Geçidi'nin kuzey-kuzeybatısında yer almaktadır. Dağlık bölgenin sahil kesiminde yaklaşık 30 km uzunluğunda denize karışan akarsulardan biri Ağasar Deresi'dir. Bu derenin kaynağı Sis Dağı'nın doğu eteklerinde iki bölümden oluşur. Batıdaki bölümünü Halil Tepesi'nin dibinden akan Adambilmez Deresi şekillendirir. Geyikli, bu derenin batı yakasında, Karaağaç Köyü ise doğu yakasında sıralanmaktadır. Bu vadinin güneyindeki sırtın batı ucunda Halil Tepesi, ortasında Kireçhane Yaylası, doğu ucunda Belkiran Köyü ile Karaağaç Tepesi yer almaktadır. Bir diğer vadi ise Belkiran ile Karaağaç köylerinin bulunduğu sırtın doğusundadır. Dalgalı topografik özelliklere sahip Sinlice Deresi'nin havzası söz konusu bu geniş vadiyi şekillendirir. Ağasar Deresi, Adambilmez ve Sinlice Dereleri Karaağaç köyü altında birleşerek oluşur [5].

Günümüzde Ağasar vadisinde sahilden 15 km. gibi içeride ilçe merkezi olan Beşikdüzü ve Şal pazarı kasabaları mevcuttur. Araştırmamızın konusunu oluşturan Beşikdüzü Ağasar Deresi'nin denize döküldüğü düzlüklerde ortaya çıkmıştır. İdari sınırlamaya göre Beşikdüzü'nün sağ ve sol tarafında

sıralanan köyler vadi boyunca Akçiriş (Çamkiriş) köyüne kadar uzanmaktadır. Burası bir bakıma Şalpazarı ve Beşikdüzü'nü ayıran sınır konumundadır. 121 km² alanı kaplayan ve vadinin aşağı kesiminde yer alan Beşikdüzü merkez hariç olmak üzere 2 kasaba, 25 köyden oluşmaktadır. Emecen'e göre Beşikdüzü Şarlı (Nefs-i Şarlı) ve civarındaki köylerin birleşmesiyle oluşmuştur. 7 mahallesi içinde kadim Yavabolu (Yobul/Çeşmeönü), Vardallı, Bolanisa gibi tarihe tanıklık etmiş yerleşmeleri de mevcuttur [3]. Sahil kesimindeki eski köy olan Yavabolu (Yobol/Çeşmeönü) günümüzde Denizli, Adacık ve Çeşmeönü mahallelerine bölünmüştür [5]. Ayrıca bugün Türkelli olarak bilinen Oğuz köyü ile bugün Yeşilköy olan Abdallı birer kasaba kimliği taşıyan vadinin tarihi en eski ve önemli yerleşmeleridir [3].

Yöreye hâkim olan Beşikdağı Tepesi'nin batı ucunda Takazlı Deresi, doğu ucunda Bayırköy (Bayırmahalle) mevcuttur. Söz konusu köy 1850 yılına ait öşür defterinde "Karye-i Hodala Bayır" olarak geçmekle birlikte ayrıca Hodala adı 1551 yılına ait donanma kaydında da vardır. Kılıç'ın ifadesine göre yöre halkı Beşikdağı çevresindeki Bolanisa, Hodala ve Salta yer adlarıyla bu yerlerin arasından geçen Nevala ve Kümendere adlarının hafızalarında hâlen yer ettiğini belirtmektedir. Buna göre Kurbağalı Dere'nin eski adının "Nevala" ya da "Kümen" olabileceği üzerinde durmaktadır [5].

Ağasar vadisi ve Beşikdüzü'nün topografya özelliklerini açıkladıktan sonra günümüzde merkez haline gelen yerlerin toponomisi üzerinde durmak gerekir. Vadi yerleşmesinin sahil kesiminde yer alan Beşikdüzü Cumhuriyet döneminde ortaya çıkmıştır. Vadi boyunca tek bir nahiyeye iken Şarlı adıyla anılan idari merkezdir. Ancak Şarlı ve Şarlı pazarı diye anılan köy yerleşmesi aslında Beşikdüzü'nün temelini oluşturmaktadır. Osmanlı kayıtlarında buradan Beşikdüzü olarak söz edilmemektedir [3].

2.2. Şarlı nahiyesinin oluşumu ve idari yapısı

Trabzon 1461 yılında fethedilerek sancak haline getirilmiştir. Fethinden sonra uzun süre uç sancağı olarak devam etmiştir. Ardından 1514 yılında Erzincan-Bayburt vilayetine, 1520 yılında Vilayet-i Rum-ı Hadis'e, 1533 yılında Erzurum Beylerbeyliğine, 1580 yılında Batum Beylerbeyliğine bağlanmıştır. Fetihden sonraki idari ayırım incelendiğinde Trabzon sancağı, Trabzon, Of, Atina (Pazar), Arhavi, Hemşin, Torul, Giresun ve Kürtün kazalarından meydana gelmektedir. Trabzon kazasına baktığımızda ise Akçaabat, Maçka, Sürmene ve Yomra nahiyelerinden oluştuğunu görmekteyiz [6].

Oğuz ve Yavabolu merkezli oluşan vadi boyu yerleşmelerinin daimî olması ve kesinlik kazanması XVII. yüzyılda olmuştur. Yavabolu/Görece kazalarının oluşumu bölgenin köy birimlerinin ortaya çıkmasıyla yakından bağlantılıdır. Emecen'in incelemelerine göre Ağasar vadisini içine alan bu kazaya bağlı köylerle ilgili XV. ve XVI. yüzyılda olduğu gibi ayrıntılı tahrir verileri mevcut değildir. 1682 tarihli mufassal tipte hem Yavabolu'nun durumu açıklanmış hem de bu yüzyıl için Ağasar vadisindeki yerleşimlerin gelişme ve durumu açıklık kazanmıştır. İfade edilen defterde yer alan köyler "Yavabolu nâm-ı diğer Görece" kazası başlığı altında yer almaktadır. Böylece köyler defterdeki sıra takip edilecek olursa Aralı Oğuz, Büyük Oğuz, Akhisar, Aksaklı, İstil, Yavabolu, Seyitahmetli ve Ambarlı, Akkilise, Şahmelik ve Korkudan'dır. Ayrıca Akçaabat kazasına bağlı Vardallı/Marna, Şadlı/Şarlı ve Kefli köylerinin ismi geçmektedir. Bu defterde Kireç, Geyikli gibi günümüzdeki Şalpazarı'na ait köyler yoktur. Bunlar Akhisar başlığı altında toplanmış olabilir. Derenin doğusundaki üç köy ise günümüzdeki Beşikdüzü merkeziyle bağlantılı özellik arz etmektedir. Hatuniye Vakfına ait olan Vardallı Akçaabad kısmında bulunan köylerdendir. Şarlı ve Kefli'nin yeni kurulduğu tahmin edilmektedir. Yavabolu'dan ayrıldıkları anlaşılan Kefli ve Şarlı, Beşikdüzü'nün günümüzdeki yerinde ortaya çıkan temel birimlerdir. Şarlı'nın kesin olarak 1682 yılına doğru kurulduğu ifade edilebilir. Buna göre Şarlı adı yaygın kullanımıyla idari bölge haline gelecek ve iç kısımdaki Şalpazarı adı içinde belirgin hal kazanacaktır. Daha önce tahrirlerde adına rastlanmayan Aksaklı, İstil, Akkilise, Şahmelik ve Korkudan, 1538 tahririnden sonra ortaya çıkarak daha sonra köy birimleri olmuştur. 1538 yılının Yavabolu'su, 1682'de kendisinden türemiş Aksaklı, İstilli, Akkilise köyleriyle temsil edilirken vadinin güney batısında Korkudan ve Şahmelik Oğuz köyü ile bağlantılı olduğu ortaya çıkmıştır. Bu köylerin dışında olan

Akhisar yerleşmesi adının Akhisar/Ağasar deresiyle aynı olduğu dikkate alınmaktadır. Buranın yerinin Kalecik olabileceği kesin olmamakla birlikte önceden ifade edilmiştir. Ayrıca Şahmelik köyü ile bağlantılı Kalegüney'in Akhisar şeklinde isimlendirilmiş olması düşük bir ihtimaldir [3].

Tanzimat reformlarıyla eyaletler vilayet, sancaklar da liva adını almışlardır. Livalar kazalardan, kazalarda köylerden oluşmuştur. Bazı sancaklar bağlı tutuldukları eyaletlerden alınıp yeni eyaletler oluşturma yoluna gidilmiştir. Tanzimat sürecinde özellikle 1840 yılı ile birçok eyalet reformu uygulanmıştır. Bu eyalet reformları ile taşrada kanun ve kurallara göre yeni bir düzen anlayışı getirilmek istenmiştir. Ancak Tanzimat ve sonraki süreçlerde gerçekleşen mülki taksimat köy, nahiye, kaza ve sancaklara kadar daha alt birimlere de indiğinden söz konusu vilayetler parçalı görünüm kazanmıştır. Bu tarz parçalı taksimat idari ve sosyal sıkıntılar bir yana merkezi idare, yerel idare ve yerel eşrafın tepkiler de çeşitli araştırmalara konu olmuştur [6]. Tanzimat'ın ilanına ve uygulanması sürecine kadar alınan yeni idari önlemlere kadar Şarlı'dan beri Ağasar Deresi'nin en üst kesimlerinin durumu statik bir durum izlemiştir. 1820 yılına ait kayıta avarız ve bedel-i nüzûl vergileri toplanmasıyla ilgili listede Şarlı ayanı olan Uzunzâde Mehmet'in bölgesi Kızılağaç, Şarlı, Akkilise, Yavabolu, Korkudan, Kızılüzüm, Aksaklı olarak kesinleşmiştir. Bu tahrirler sırasında Ağasar'da Şarlı adlı köyün adı geçer ancak Şalpazarı ismine rastlanmamaktadır. Burasını idare edecek olan Kireç ve Kalecik iki ayrı köy birimidir [3]. Tanzimat'la birlikte 1848-1849 yılı vergi paylaşımıyla ilgili hazırlanan bir listede Şarlı'nın Akçaabat kazasına bağlı nahiye olarak anıldığı bilinmektedir [1]. Yukarıda ifade edildiği üzere vergi amaçlı mali bütünlük sağlayan köy birimleri toplu hale getirilerek bölge coğrafyasının yapısına göre idari bütünlük kazandırılmıştır. Söz konusu bölgelerin bazıları ileride idari birim olma yolunda ilerlemiştir [3]. Vakıf arazileri idari/mülki ayırımı yaşanan bir diğer değişikliklere örnek teşkil etmektedir. Vakıf arazilerine hariçten zorlama söz konusu olduğu vakit çeşitli kazalarda birbirine komşu vakıf arazileri bir kazada toplanarak idare edilmiştir [6]. Nitekim Ağasar vadisini ilgilendiren üç mali birim Şarlı, Oğuz ve Akhisar olarak anılarak bunlardan Şarlı ve Akhisar'ın ileride nahiye birimi olarak resmîlik kazanmasının temelleri atılmıştır. Şarlı nahiyesi adlandırması açık şekilde ortaya çıkışı 1840'larda başlayan gelişme ile olmuştur. Şarlı nahiyesinin ilk anılan köyü Şarlı'dır. Buraya bağlı 14 köyün merkezi olarak ön planda olan bu sahil yerleşmesi ileride Beşikdüzü kasabasının nüvesini oluşturacaktır. Beşikdüzü ve Şalpazarı ilçe merkezlerinin birer idare kimliğini taşıma süreci Tanzimat sonrası 1840'lı yıllarda başlamıştır. 10 Ekim 1850 tarihli vergi amaçlı öşür defterinde İskefye, Fol, Şarlı, Oğuz ve Akhisar deresi nahiyeleri Vakfikebir adı ile bağlı oldukları kazanın Akçaabat olduğu ifade edilmiştir. Vakıf dolayısıyla ismi geçen beş nahiye Vakfikebir çerçevesi içerisinde gösterildiğinden idari açıdan Vakfikebir'e bağlı olduğu anlamına gelmemektedir. Yani Vakfikebir buraların hukuki statülerinin belirleyicisi idari açıdan belirleyici ise Akçaabat kazasıdır. Şarlı nahiyesinin köyleri Takazlı, Nefs-i Şarlı, Bolanisa, Nefs-i Kızılağaç, Bozlu, Abdallı, Gökiriş, Çamkiriş, Çardaklı, Kefli-Zemberek, Hodola Bayır, Hodola, Vardallı, Kadahor-Kızılağaç olarak sıralanır. Ağasar vadisini oluşturan Şarlı, Oğuz ve Kızılağaç idari birimlerinden Şarlı nahiyesi 1860'lı yıllardan sonra resmî nahiye kimliği kazanacak ve diğer iki nahiyenin köylerini de kapsayacaktır.

Şarlı köyü kasabalaşırken merkezini oluşturan Şarlı nahiyesi 1864 vilayet nizamnamelerinden sonra 1871'deki yeni uygulama talimatnameleri ile şekillenmiştir. Şarlı nahiyesi oluşturulduktan sonra hangi kazaya bağlanacağı konusu sorunlu hale gelmiştir. Civar köylerin Hatuniye vakfına bağlı olması nedeniyle Vakfikebir olarak tanımlanması Ağasar vadi köylerinin Vakfikebir'e bağlı olduğu kanaatini uyandırdığı gibi Görele ile Vakfikebir arasındaki nahiyenin durumunu belirsiz duruma getirmiştir [3]. 1874 yılındaki salnamede Vakfikebir'in kaza konumuna yükseltilmesi ifade edilirken aynı salnamede Şarlı nahiyesinin idari açıdan konumu 1869-1875 yılları arasında geçmemekte merkez kazaya bağlı olmadığı gibi müstakil nahiye değildir. 1874 yılına ait mazbatada Vakfikebir kaza yapıldığı zaman Şarlı'nın idari yapısı açıklık kazanmaktadır. Trabzon vilayetinden merkeze gönderilen mazbatada şu ifadeler yer almaktadır [6]:

“Şarlı'nın 46 köy ile 4000 haneye sahip olduğu, bir müddet Vakfikebir'e ve sonradan Görele kazasına bağlandığı, 24 Mayıs 1874 tarihinde de Görele'den alınarak (yeni teşkil olunan) Vakfikebir kazasına bağlandığı, bu ayrılış-bağlanış esnasında Şarlı ahalisinden bazılarının beri taraf (Vakfikebir) ahaliyle uyuşamadıkları/geçinemedikleri, Şarlı'da hükümet konağı, çarşı ve pazar bulunması nedeniyle Vakfikebir hükümetinin (kaza idaresinin) Şarlı'ya nakledildiğini, Şarlı'nın Görele ve Vakfikebir'den nüfus açısından pek aşağı kalmaması nedeniyle Vakfikebir kazasından alınarak müdürlük ile ayrıca bir nahiye olarak idare edilmesi gerektiği, Görele ve Vakfikebir kazalarının gerçekte nahiye gibi idare edildikleri”

1876 yılına ait Trabzon Vilayet Salnamesinde Trabzon dahilindeki nahiyelerin tabii oldukları kazaya ve kazaların merkez livaya ve vilayete olan kara ve deniz mesafelerini gösteren çizelge mevcuttur. Şarlı nahiyesinin merkez vilayete olan uzaklığı denizden 36 mil, karadan 13 saat olarak geçmektedir [7]. Ayrıca 1876 ve 1877 yıllarına ait Trabzon Vilayet Salnamelerinde Şarlı nahiyesinin köyleri tablo 1'de verilmiştir.

19 Mart 1888 tarihindeki BOA, DH.MKT arşiv belgesinde Trabzon Vilayeti Celile'sine yazılan dilekçede mesafenin uzaklığı nedeniyle merkez ile gidip gelmekte sıkıntı yaşayan halkın isteği üzerine nahiyede kaymakamlık oluşturulmasının, aksi takdirde Vakfikebir kazasına bağlanmaları gerekçesi halk vekillerince bildirilmektedir [9]. Ancak Emecen'in ifade ettiği gibi Şarlı halkı bunu kabul etmediği gibi kaza olma isteğinin yanı sıra masrafların üstesinden geleceğini, müstakil konumda kaza olmaları mümkün değilse bile Görele'ye bağlı olmalarını istediler. Dahiliye Nezareti'ne durumu mazbata ile bildiren Şarlı halkı nahiyeleri hakkında ayrıca bilgide vermiştir

Tablo 1. Şarlı Nahiyesinin 1876-1877 yıllarına ait karyeleri

1876 [7]				1877 [8]			
Köy İsimleri	Hane	Köy isimleri	Hane	Köy isimleri	Hane	Köy isimleri	Hane
Hudalası	20	Anbarlı	25	Hudalası	20	Anbarlı	25
Bolaksa	20	Oğuz	140	Bolaksa	20	Oğuz	140
Nefs-i Şarlı	35	Kireç	17	Nefs-i Şarlı	35	Kireç	17
Takazlı	25	Kalecik	20	Takazlı	25	Kalecik	20
Vardallı	45	Çamkiriş	22	Vardallı	45	Çamkiriş	22
Zenberek	35	Karakaya	24	Zenberek	35	Karakaya	24
Kefli	50	Turaluşağı	36	Kefli	50	Turaluşağı	36
Bayırmahalle	22	Düzköy	50	Bayırmahalle	22	Düzköy	50
Kancun	50	Kasımağzı	40	Kancun	50	Kasımağzı	40
Bozlu	40	Torukkiriş maa Doğancı	160	Bozlu	40	Torukkiriş maa Doğancı	160
Kadahor	20	Simene	25	Kadahor	20	Simene	25
Abdallı	45	Alagavur	90	Abdallı	45	Alagavur	90
Çamkiriş maa Teharlaklı	20	Pehliçukur	32	Çamkiriş maa Teharlaklı	20	Pehliçukur	32
Çeharlaklı	40	Kodin	42	Çeharlaklı	40	Kodin	42
Gölkiriş	17	Tepeağzı	8	Gölkiriş	17	Tepeağzı	8
Kızılızüm	85	Kabasakal	50	Kızılızüm	85	Kabasakal	50
Şahmelik	100	Kavurkiran	26	Şahmelik	700	Kavurkiran	26
Huplu	30	Tımara	40	Huplu	30	Tımara	40
Korkudan	32	Çetrik	20	Korkudan	32	Çetrik	20
Akkilise	70	Köristan	50	Akkilise	70	Köristan	50
Yuvabolu	70	Dereköy	25	Yuvabolu	70	Dereköy	25
İstil	29	Menteşe	30	İstil	29	Menteşe	30
Seyitahmet	40	Aksaklı	10	Seyitahmet	40	Aksaklı	10

Buna göre Şarlı doğudan batıya 4 saat ve güneyden kuzeye 10 saatlik mesafeye sahip genişliktedir. 53 köyü, 30.000 nüfusu bulunur. 1874 yılında nahiye oluşturma sırasındaki durumuna atıfta bulunarak Vakfikebir ve Şarlı hükümet dairesinin ortak olduğunu ve Vakfikebir halkının zulmü ve baskısı dolayısıyla mecburen merkez kazaya bağlı olduklarını belirtir. Çünkü Şarlı, Vakfikebir ve Ağasar Deresi vadisi köylerinin merkezi iken muhtemelen Vakfikebir'in burayı sahiplenmesi iki taraf arasında temel çekişme sebebi olmuştur. Söz konusu mazbatada Şarlı halkı nahiyelerinin Vakfikebir'e bağlanmasında öncülük edenlerin inceleme için İstanbul'dan gönderilen Vakfikebirli olan bir müfettiş olduğunu belirtir. Ayrıca Vakfikebir ile Şarlı nahiyesi halkı arasında husumet daha da derinleşmiştir [3].

1 Temmuz 1895 tarihli BOA, DH. MKT arşiv belgesinde Trabzon merkez kazasına bağlı olan Tonya ve Şarlı nahiyelerinin Vakfikebir ve Görele kazaları arasında bulunduğu, Trabzon'a uzak, bağlantısının güç olduğu ifade edilmektedir, yine söz konusu Osmanlı arşivinden edindiğimiz belgede "ahz-ı asker ve redif-i mu'amelatı ve müşkilâta uğramakta" olması nedeniyle 4. Ordu-yu Hümayun Müşirliğine atfen Ordu Kumandanlığına tezkere ile bildirilerek Tonya'nın Vakfikebir kazasına, Şarlı'nın Görele kazasına bağlanması gerektiği ifade edilmektedir [10].

9 Temmuz 1898 tarihli BOA, BEO arşiv belgesinde Dâhiliye Nezareti'ne önceden yazıldığı halde Doruk Kiriş ve Kasım ağzı köyleri arasındaki Hayvan çatağı köyünün Doruk Kiriş'ten ayrılması hakkındaki karar tekrar yinelenmiştir [11]. 9 Haziran 1899 tarihindeki BOA, BEO arşiv belgesinde ise Trabzon mahalli idaresinden sadrazama yazılan mazbatada Düzköy, Kasım ağzı ve Doruk Kiriş köyleri halkından 31 hane Hayvan çatağı adlı köyün müstakil köy olarak oluşumunu ve üzerinde ev inşası, iskân izni ve okul kurulması gerektiğini ifade etmektedir [12].

15 Nisan 1899 tarihinde BOA, Y.A.RES arşiv belgesinde redif taburları dairesince yapılan yeni düzenleme gereği 4. büyük liman taburları Vakfikebir kazasıyla merkez vilayete bağlı Şarlı ve Tonya nahiyelerini kapsadığı için nüfus ve asker bilgilerinin tabur merkezi olan Vakfikebir'e nakli uzaklık nedeniyle gerekli görülmüştür [13]. 20 Haziran 1895 tarihli BOA, DH.MKT arşiv belgesinde Dâhiliye Nezareti'ne gönderilen yazıda ise Trabzon merkez kazasına bağlı Tonya ve Şarlı nahiyelerinin Vakfikebir kazaları arasında bulunan Trabzon'a uzak olmasından dolayı nahiyelerin asker, redif taburlarının naklinin zor olması nedeniyle Tonya nahiyesinin Vakfikebir'e, Şarlı nahiyesinin de Görele kazalarına rabt ve iltihakları lüzumu dördüncü ordu-yu hümayun müşiriyet-i celilesine atfen Harbiye nazırından tezkere ile bildirilmiştir [14].

20 Haziran 1895 tarihli Osmanlı arşiv belgesinde Trabzon vilayetine bağlı Şarlı nahiyesi umumiye-i adliyesinin Vakfikebir ve Tonya nahiyesi umur-u adliyesinin Akçaabat kazalarına rabt ve ilhakıyla söz konusu nahiyelerin umur-ı mülkiyesinin merkezden idaresi ve adliye ile idari işlerin birleştirilmesi gereğine dair adliye nezaretinden arz edilerek şura-yı devlete havale edilen 8 Recep 1316 tarihli tezkere Trabzon vilayetinden istenmiştir. Trabzon vilayeti meclis idaresince 24 Safer 1317 tarihli mazbatada cevaben Şarlı ve Tonya nahiyeleri zaten merkez vilayete bağlı Vakfikebir kazasına ait iken ahalsinin zorluk çıkarması ve başa çıkmak mümkün olmadığı için hukuken ve idari açıdan merkezden idaresi gerekli görülmüştür. Şarlı nahiyesinin ahalsinin istememesi yüzünden Vakfikebir'e ilhakı mümkün görülmemekle birlikte uzaklık nedeniyle her sene öşrün artması ve mültezimlerden alınan senedat nahiye kâtiplerince onaylanmasına göre öşür bedelinden oluşan emlak ve arazinin haczi ve satışı kolay olması için Vakfikebir kazası bidayet mahkemesince gerçekleştirilmesi Adliye Nezareti tebliğiyle Trabzon vilayetine bilgi verilerek Dahiliye Nezareti'ne havalesi için tezkere gönderilmiştir [15].

Nahiyenin fiziki durumunu gösteren harita 1911 yılında hazırlanarak merkeze gönderilmiştir. Şarlı nahiyesinin Akçaabat ve Vakfikebir kazalarından sonra geldiği ifade edilir. Ayrıca Görele ve Vakfikebir kazaları arasında bulunduğu, merkez vilayete bazı köylerin 12, bazı köylerin 25-30 saat uzaklıkta yer aldığını belirtilir. Buraya bağlı kalmasının zorlukları beraberinde getireceği hâlbuki Vakfikebir kazasına 2 saatlik uzaklıkta olması işlerin ivedilikle halledilmesini sağlayacaktır [3]. Ayrıca 1911 tarihli BOA, İ.AZN arşiv belgesinde Trabzon vilayetine bağlı Şarlı ve Tonya nahiyelerinden Şarlı nahiyesinin adli

işlerinin merkeze uzaklık nedeniyle Vakfikebir'e rabt ve ilhak edilmesi kararı alınmıştır [16]. BOA, DH.İD arşiv belgesi incelendiğinde 1912 tarihinde Maliye Nezareti'nce gönderilen yazıda mesafenin uzaklığı ve işlerin ivedilikle yerine getirilmesi için Şarlı nahiyesinin Vakfikebir kazasına rabt ve ilhakının gerçekleşmesi gerektiği ifade edilmiştir [17].

7 Ağustos 1913 tarihindeki Osmanlı arşiv belgesinde Tonya'nın Vakfikebir'e bağlanması gerçekleştiği halde Şarlı ahalsinin şiddetli karşı çıkmaları nedeniyle kazaya bağlılık gerçekleşmemiştir [3]. Ancak 14 Kasım 1913 tarihinde Trabzon vilâyeti merkezine bağlı Şarlı nahiyesinin adliyesinin Vakfikebir ve Tonya nahiyesinin adliyesinin de Akçaabat kazasına rabt ve ilhâkı icrası Adliye Nezareti'nden istenerek kararname yayınlanmıştır [18].

1914 tarihinde mesele iyice çözümsüz olmaya başladı. Şarlı halkı Görele kaza merkezinden Dâhiliye Nezareti'ne ve Şura-yı Devlet'e çektikleri telgraf trafiği neticesinde Vakfikebir'e bağlanma isteklerini şiddetle itiraz ettiler. Söz konusu telgrafta Şarlı'nın kırk sene vilayete bağlı idaresi, büyük limanın varlığı, 30.000 nüfusuyla, varidatının çokluğuyla ve iane-i askeriyesiyle Vakfikebir ve civardaki kazalardan büyük olduğu belirtilir. Trabzon umumi meclisinin bağlama girişimlerine gerekçeli itirazlar sümen altı edilmiş ve az olan meclis üyesinden olumlu karar çıkmamıştır. Kırk sene önce Vakfikebir ile müştereken hükümet dairesine malikken çekişme ve kanlı husumet iki taraf halkını birleştirme girişimlerine rağmen ayırmıştır. Eğer kazaya bağlı olmak gerekiyorsa Görele kazasına bağlanmalarının daha uygun olacaklarını belirtmişlerdir [3].

İdare-i Umumiye-i Dâhiliye Müdüriyetince Şarlı halkı tarafından Meclis-i Mebusân riyasetine çekilen 1914 tarihli telgraf nameye cevaben Şarlı nahiyesinin Vakfikebir kazasına rabtı Trabzon ilinden buyrulmuş ise de halkın şikayetleri üzerine birkaç müfettiş gönderilerek incelenmiş, Vakfikebir'e bağlanması meclis-i umumi kararıyla kesinlik kazanmıştır [19]. Şarlı nahiyesinin belediye başkanı Ahmet Rıfat, Hocazade Mehmet ve eşraftan Hasanalizade Hacı Osman gibi kimselerin imzaları bulunan başvuruya rağmen Trabzon valisi Cemal Azmi Vakfikebir'e bağlılık konusunda kesin adım atmıştır. Trabzon vilayetinden gelen yazıda mesafenin uzaklığı, işlemlerin ivedilikle yapılamaması ve Şarlı nahiyesinin üçüncü sınıf müdürlük olduğu göz önüne alınarak Vakfikebir'e bağlılık kararı 2 Nisan 1916 tarihli irade ile kesinleşmiştir. Dâhiliye Nezareti kararı Ağustos 1918 tarihinde tebliğ etmiştir [3].

3. Cumhuriyet Döneminde Beşikdüzü İlçesinin İdaresi ve Demografisi

Yukarıda ifade edilen idari problemlerin Cumhuriyet döneminde süregeldiği görülmektedir. Bundan önce Şarlı'ya bağlı olan Seyitahmetli, İstil, Anbarlı, Hoblu, Şahmeliki Türkelli, Resullü ve Arzu köylerinden oluşan Eynesil nahiyesi kurma girişimleri olmuştur. Ancak muhtarlar ve Trabzon Vilayet Meclisince kabul edilmemiştir. Bu girişimin Giresun mebusu Şevket Bey (Çolak) tarafından gerçekleştirilmek istendiği duyumları TBMM, Dahiliye Nezaretine bildirilmiştir. Üstelik bu yönde köylerin durumlarını gösterir harita hazırlanıp gönderilmiş ancak Şarlı'nın lağvı bu itirazları az da olsa hükümsüz kılmıştır.

Trabzon iline bağlı Vakfikebir kazasında Şalpaazarı ve merkezi Şarlı köyü olmak üzere Akhisar adlarıyla birey nahiye oluşturulması kararlaştırılır. Bu amaç için 28 Eylül 1930 tarihinde Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Başvekil İsmet İnönü, Dahiliye Vekili Şükrü Kaya bir kararname hazırlamıştır. Bu karnameye göre Trabzon iline bağlı Vakfikebir kazasında Şalpaazarı ve merkezi Şarlı köyü olmak üzere Akhisar adlarıyla birer nahiye oluşturulmuştur [20].

1935 yılında yapılan genel nüfus sayımına ilişkin istatistik bilgilerinin yayımlandığı kitapta Şarlı ve Şalpaazarı'ndan tekrar nahiye olarak söz edilir. Bir sonraki 1940 genel nüfus sayımlarının sonuçları aynen olduğu gibidir [1].

İçişleri Vekaleti 3 Aralık 1953 tarihinde yazı yayınlamıştır. 5442 sayılı Kanun'un geçici 1.maddesine binaen İcra Vekilleri Heyeti 7 Aralık 1953 tarihindeki toplantısında karar almıştır. Bu karar ülke sınırlarındaki var olan nahiyelerden 40'ı tam teşkilatlı nahiye haline dönüştürme kararıdır. İşte bu

nahiyelerden biri Trabzon ili Vakfıkebir kazasına ait olan Beşikdüzü'dür [20].

Tablo 2. 1935-1960 yılları arası Beşikdüzü köyleri

	1935 [21]	1940 [22]	1945 [23]	1950 [24]	1955 [25]	1960 [26]
1	Beşikdüzü	Beşikdüzü	Beşikdüzü	Beşikdüzü	Beşikdüzü N.M.	Beşikdüzü B.M.
2	Abdallı	Abdallı	Aptallı	Aptallı	Adacık	Adacık
3	Adacık	Adacık	Adacık	Adacık	Akkise	Ağaçlı(Kancuma)
4	Akkise	Akkise	Akkise	Akkise	Aksaklı	Ağılbağı(Korkudan)
5	Aksaklı	Aksaklı	Aksaklı	Aksaklı	Anbarlı	Akkese (Akkise)
6	Anbarlı	Anbarlı	Anbarlı	Anbarlı	Ardıçatak	Aksaklı
7	Ardıçatak	Ardıçatak	Ardıçatak	Ardıçatak	Aroz	Anbarlı
8	Arus	Arus	Aros	Atoz	Bayırmahalle	Ardıçatak
9	Bayırmahalle	Bayırmahalle	Bayırmahalle	Bayırmahalle	Bozlu	Bayır(Bayırmahalle)
10	Bozlu	Bozlu	Bestüllü	Bozlu	Denizli	Bozlu
11	Denizli	Denizli	Bozlu	Denizli	Huplu	Çeşmeönü (Yobal)
12	Huplu	Huplu	Denizli	Huplu	İstil	Denizli
13	İstir	İstir	Huplu	İstil	Kadahor	Dolanlı (Aroz)
14	Kadahor	Kadahor	İstil	Kadahor	Kalagüney	Gürgenli (Kadahor)
15	Kalagüney	Kalagüney	Kadahor	Kalagüney	Kancuma	Hünerli (Kefli)
16	Kancuma	Kancuma	Kalagüney	Kancuma	Kefli	Kalagüney
17	Kefeli	Kefeli	Kancuma	Kefli	Korkudan	Kutluca (Huplu)
18	Korkudan	Korkudan	Kefli	Korkudan	Resüllü	Resüllü

Tablo 2. 1935-1960 yılları arası Beşikdüzü köyleri (Devamı)

	1935 [21]	1940 [22]	1945 [23]	1950 [24]	1955 [25]	1960 [26]
19	Nefişarlı	Nefişarlı	Korkudan	Nefişarlı	Seyidahmet	Sayancık (İstil)
20	Resüllü	Resüllü	Nefişarlı	Resüllü	Şahmılık	Seytahmet
21	Seyidahmet	Seyidahmet	Seyidahmet	Seyidahmet	Takazlı	Şahmelik
22	Şahmelek	Şahmelek	Şahmelek	Şahmelek	Türkilli	Takazlı
23	Takazlı	Takazlı	Takazlı	Takazlı	Vardallı	Türkeli
24	Türklelli	Türklelli	Türklelli	Türklelli	Yeşilköy	Vardalı
25	Vardallı	Vardallı	Vardallı	Vardallı	Yobol	Yeşilköy (Abdallı)
26	Yavabolu	Yavabolu	Yobol	Yobol	Zemberek	Zemberek
27	Zemberek	Zemberek	Zemberek	Zemberek	-	-

Dahiliye Vekili Faruk Sükan 18 Haziran 1966 tarihinde Başvekalet kararname ve eklerini göndermiştir. Bu kararname Trabzon ili Tonya ilçesi merkez bucağına bağlı Dağlıca (Mesopliya) köyünün, Vakfıkebir ilçesi Beşikdüzü bucağına bağlanmasını içermektedir. Böylece Trabzon ili Tonya ilçesi merkez bucağına bağlı Dağlıca (Mesopliya) köyünün, Trabzon ilinin Vakfıkebir ilçesi Beşikdüzü bucağına bağlanması isteğine dair başvurusu üzerine dosya açılmıştır. Söz konusu dosya 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 2. maddesi gereğince incelenmiştir.

İlin Yetkili Kurul kararlarından; İl İdare Kurulu'nun 10 Ocak 1966 tarihli kararında; Dağlıca köyünün bağlı bulunduğu ilçeye 15 km, bağlanmak istediği Vakfıkebir ilçesine 14 km, Beşikdüzü bucağına ise 12 km mesafede bulunduğu adı geçen köyün coğrafi, iktisadi, idari, içtimai, kültürel ve zirai bakımlardan Vakfıkebir İlçesine bağlı bulunduğu için yapılacak idari değişikle kamu görevlerinin görülmesinde de büyük kolaylıklar sağlanacağı gerekçesiyle konuyu olumlu mütalaa etmiştir. İl Genel Meclisinin 13 Ocak 1966 tarihli kararında; İdare Kurulu'nun görüşü aynen kabul edilmiştir. Bakanlıkla yapılan inceleme sonucunda;

İlin Yetkili Kurul kararlarında belirtilen sebepler ve yapılan plebisit sonucunda ekseriyetin Vakfıkebir İlçesi Beşikdüzü Bucağına bağlanması isteğini belirten oy kullanmış olmaları karşısında; Dağlıca Köyü'nün idari bağlılığında yapılacak değişikliğin coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve

kamu hizmetlerinin gereklerine daha faydalı olacağı kanısı ile; Trabzon ili Tonya ilçesi merkez bucağına bağlı Dağlıca (Mesopliya) köyünün idari bağlılığının buradan çözülerek aynı ilin Vakfikebir ilçesi Beşikdüzü bucağına bağlanması yerinde görülmüş ve işlemi de İl İdaresi Kanunu'nun hükümlerine uygun bulunmuştur.

Kararname ve gerekçeli eki Başvekaletle ulaştıktan sonra Başvekalet bu evrakları 20 Haziran 1966 tarihinde Cumhurbaşkanlığına ulaştırmıştır. Sonra Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Başvekil Süleyman Demirel, Dahiliye Vekili Faruk Sükan 30 Haziran 1966 tarihinde toplanıp kararname kabul etmiştir. Söz konusu kararname,

“MADDE 1.- Trabzon İli Tonya İlçesi Merkez bucağına bağlı Dağlıca (Mesopliya) Köyü; aynı ilin Vakfikebir İlçesi Beşikdüzü Bucağına bağlanmıştır.

MADDE 2.- Bu kararı Dahiliye Vekili yürütür [20].”

Trabzon ili Vakfikebir ilçesinin Beşikdüzü bucağına bağlı Adacık, Akkese, Çeşmeönü, Vardarlı ve Takazlı köylerinin Beşikdüzü beldesi sınırları içerisine alınması, Danıştay Üçüncü Dairesinin 26 Şubat 1971 tarihli kararı üzerine 1580 sayılı kanunun 7429 sayılı kanunla değişik 7. maddesine göre 27 Şubat 1971 tarihinde uygun görülmüştür. 1971 tarihli onayla Trabzon ilinin Vakfikebir ilçesinin Beşikdüzü bucağına bağlı Dolanlı Köyü'nün Çakırlar Mahallesi, Çakırlar adı ile 1 Nisan 1971 tarihinden 31 Ağustos 1971 tarihine kadar ayrı köy haline getirilmiştir. Trabzon ili Beşikdüzü ilçesine bağlı Adacık, Çeşmeönü ve Vardarlı köylerinin Beşikdüzü Belediyesi sınırları içerisine alınması 1580 sayılı Kanunun 7469 sayılı Kanunla değişik 7. maddesi gereğince 17 Nisan 1992 tarihinde uygun görülmüştür. [20].

Tablo 3. 1965-2000 yılları arası Beşikdüzü köyleri

	1965 [27]	1970 [28]	1975 [29]	1980 [30]	1985 [31]	1990 [32]	2000 [33]
1	Beşikdüzü B.M.	Beşikdüzü B.M.	Beşikdüzü B.M.	Beşikdüzü B.M.	Beşikdüzü B.M.	Adacık	Ağaçlı
2	Adacık	Adacık	Ağaçlı	Ağaçlı	Adacık	Ağaçlı	Akkese
3	Ağaçlı(Kancuma)	Ağaçlı	Ağılbağı	Ağılbağı	Ağaçlı	Akkese	Aksaklı
4	Ağılbağı(Korkudan)	Ağılbağı	Aksaklı	Aksaklı	Ağılbağı	Aksaklı	Ambarlı
5	Akkese	Akkese	Ambarlı	Ambarlı	Akkese	Ambarlı	Ardıçatak
6	Aksaklı	Aksaklı	Ardıçatak	Ardıçatak	Aksaklı	Ardıçatak	Bayırköy
7	Anbarlı	Anbarlı	Bayır	Bayırköy	Anbarlı	Bayırköy	Bozlu
8	Ardıçatak	Ardıçatak	Bozlu	Bozlu	Ardıçatak	Bozlu	Çakırlı
9	Bayır	Bayır	Çakırlı	Çakırlı	Bayırköy	Çakırlı	Dağlıca
10	Borlu	Bozlu	Çeşmeönü	Çeşmeönü	Bozlu	Çeşmeönü	Denizli
11	Çeşmeönü (Yobol)	Çeşmeönü	Dağlıca	Dağlıca	Çakırlı	Dağlıca	Dolanlı
12	Denizli	Dağlıca	Denizli	Denizli	Çeşmeönü	Denizli	Duygulu
13	Dolanlı (Aroz)	Denizli	Dolanlı	Dolanlı	Dağlıca	Dolanlı	Gürgenli
14	Gürgenli (Kadohar)	Dolanlı	Gürgenli	Gürgenli	Denizli	Duygulu	Hünerli
15	Hünerli (Kefil)	Gürgenli	Hünerli	Hünerli	Dolanlı	Gürgenli	Kalegüney
16	Kalegüney	Hünerli	Kalegüney	Kalegüney	Gürgenli	Hünerli	Korkuthan
17	Kutluca (Huplu)	Kalegüney	Kutluca	Kutluca	Hünerli	Kalegüney	Kutluca
18	Resüllü	Kutluca	Resüllü	Resüllü	Kalegüney	Korkuthan (Ağılbağı)	Resüllü
19	Sayvancık (İstil)	Resüllü	Sayvancık	Sayvancık	Kutluca	Kutluca	Sayvancık
20	Seyitahmet	Sayvancık	Seyitahmet	Seyitahmet	Resüllü	Resüllü	Seyitahmet
21	Şahmelik	Seyitahmet	Şahmelik	Şahmelik	Sayvancık	Sayvancık	Şahmelik
22	Takazlı	Şahmelik	Türkleli	Türkleli	Seyitahmet	Seyitahmet	Takazlı
23	Türkleli	Takazlı	Yeşilköy	Yeşilköy	Şahmelik	Şahmelik	Türkeli

24	Vardallı	Türkleli	Zenberek	Zenberek	Takazlı	Takazlı	Yenicami
25	Yeşilköy (Abdallı)	Vardallı	-	-	Türkleli	Türkleli	Yeşilköy
26	Zemberek	Yeşilköy	-	-	Vardallı	Vardallı	Zenberek
27	-	Zenberek	-	-	Yeşilköy	Yenicami	-
28	-	-	-	-	Zenberek	Yeşilköy	-
29	-	-	-	-	-	Zenberek	-

Başbakan Turgut Özal, devlet Bakanları ve Bakanlar Kurulu 18 Mayıs 1987 tarihinde toplanarak 64 ilçe hakkında kurulması öngörülen Kanun Tasarısını, ayrıca Zonguldak Milletvekili Cahit Karakaş'ın Zonguldak iline bağlı durumda bulunan Karabük ilçesinin Yenice bucağında Yenice adıyla bir ilçenin oluşturulması hakkında Kanun Teklifi ile İzmir Milletvekili olan Işıl Saygın'ın İzmir ili merkez ilçeye bağlı Buca nahiyesinde Buca adıyla ilçe kurulması hakkında kanun teklifi hazırlamıştır. Bu kanun tasarısı gerekçesiyle birlikte TBMM'ye Başbakan Özal tarafından 20 Mayıs 1987 tarihinde gönderilerek öncelik verilerek ivedilikle görüşülmesi istenmiştir. Bu tasarının madde gerekçesi ise şu şekilde ifade edilmiştir [20]:

“57. Trabzon ili Beşikdüzü bucağının büyük nüfusu, gelişmiş ekonomisi, iktisadi potansiyeli ve sosyal açıdan gelişmesi bakımından ilçe teşkilatına kavuşturulması faydalı ve zaruri görülmüştür.”

4. Sonuç

Araştırmada TÜİK Trabzon'un 1935-2000 yılları arası genel nüfus sayımlarının yanı sıra Osmanlı arşiv belgelerinden ve Trabzon Vilayeti Salnamelerinden yararlanarak Şarlı'nın idari ve demografik açıdan yapısı incelenmiştir. Osmanlı arşiv belgelerinde ve Trabzon Vilayeti Salnamelerinde Şarlı olarak geçen nahiyeye günümüzde Trabzon iline bağlı Beşikdüzü ilçesidir. Genel olarak Farsça kökenli olan “şahr” sözcüğü kent, yerleşme, memleket gibi anlamlar içermekte olup dilimize “şehir” olarak geçmiştir. Aynı zamanda Trabzon Vilayeti Salnamelerinde çarşamba ve perşembe günü Trabzon kazası Şarlı nahiyesinde kurulan pazar yerlerinde mevki “Şarlı” ya da “Şaryeri” olarak bilinmektedir.

1850 tarihli vergi amaçlı öşür defterinde İskefye, Fol, Şarlı, Oğuz ve Akhisar Deresi nahiyeleri Vakfikebir adı ile bağlı oldukları kazanın Akçaabat olduğu ifade edilmiştir. Somut olarak ifade etmek gerekirse Vakıf dolayısıyla ismi geçen beş nahiyeye Vakfikebir çerçevesi içerisinde gösterildiğinden idari açıdan Vakfikebir'e bağlı olduğu anlamına gelmemektedir. Yani Vakfikebir buraların hukuki statülerinin belirleyicisi iken idari açıdan belirleyici ise Akçaabat kazasıdır. Ağasar vadisini oluşturan Şarlı, Oğuz ve Kızılağaç idari birimlerinden Şarlı nahiyesi 1860'lı yıllardan sonra resmi nahiyeye kimliği kazanacaktır. 1869-1875 yılları arasında merkez kazaya bağlı olmadığı gibi müstakil olmayan Şarlı nahiyesinin idari yapısı Vakfikebir kaza yapılıncaya netlik kazanmıştır. 1876 ve 1877 yıllarına ait Trabzon Vilayeti Salnamelerinde Şarlı nahiyesinin köyleri ve hane sayıları gösterilmiştir. Şarlı nahiyesinin köyleri Takazlı, Nefs-i Şarlı, Bolanisa, Nefs-i Kızılağaç, Bozlu, Abdallı, Gökiriş, Çamkiriş, Çardaklı, Kefli-Zemberek, Hodola Bayır, Hodola, Vardallı, Kadahor-Kızılağaç olarak sıralanır.

Osmanlı arşiv belgelerinde Şarlı halkı Vakfikebir kazasına bağlanmayıp müstakil konumda olmayı ya da Görele'ye bağlanma isteklerini Dahiliye Nezareti'ne bildirmiştir. İdari problemler Beşikdüzü adıyla Cumhuriyet döneminde devam etmekle birlikte 28 Eylül 1930 tarihinde kararname hazırlanmıştır. Böylece Trabzon iline bağlı Vakfikebir kazasında Şalpazarı ve merkezi Şarlı köyü olmak üzere Akhisar adlarıyla birer nahiyeye oluşturulmuştur. 1935 ve 1940 yılının genel nüfus sayımları sonuçlarına göre Şarlı ve Şalpazarından nahiyeye olarak söz edilmiştir. 1953 yılında alınan karar gereği ülke içerisinde 40 nahiyenin tam teşkilatlı bir nahiyeye haline getirilmesi kararı sırasında Trabzon Tonya'daki Dağlıca köyü aynı ilin Vakfikebir ilçesi Beşikdüzü'ne bağlanmıştır. 1971 yılında Trabzon İli Vakfikebir İlçesinin

Beşikdüzü bucağına bağlı Adacık, Akkese, Çeşmeönü, Vardarlı ve Takazlı köylerinin Beşikdüzü içerisine alınmıştır.

Kaynaklar

- [1] A. Korkmaz, *Yalıda Bir Çekirdek Beşikdüzü*, İstanbul: Heyamola Yayınları, 2015, pp. 9-44.
- [2] K. Emiroğlu, *Trabzon Vilayet Salnamesi*, Cilt: 19/1901, 20 /1902, 21/1903, 22/1904, Ankara: Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim, Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı, 1993-2012, pp. 479, 672, 486, 453.
- [3] F. Emecen, *Doğu Karadeniz'de Bir Vadi Boyu Yerleşmesi: Ağasar Vadisi: Şalpaazarı-Beşikdüzü*, Trabzon, 2010.
- [4] *Trabzon Vilayet Salnamesi*, cilt 20, p. 168.
- [5] S. Kılıç, "Livipolis'den Şarlı'ya Beşikdüzü'nün Tarihi Coğrafyası", *Journal of Black Sea Studies*: 2016; (20), pp. 9-44.
- [6] N. Aygün, «Osmanlı Devleti'nde İdari Taksimat Alanındaki Düzenlemelerin Taşradaki Yansımaları: Vakıfkebir, Şarlı ve Tonya Örneği (1840-1918)», *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, no. 26, pp. 35-77.
- [7] *Trabzon Vilayet Salnamesi*, cilt 8, 1876, p. 253, p. 411-413.
- [8] *Trabzon Vilayet Salnamesi*, cilt 9, 1877, p. 350.
- [9] BOA, DH.MKT, nr.01564.00035.001; BOA, DH.MKT.01495.00059.00, 7 Mart 1304 (19 Mart 1888); 17 Mart 1304 (19 Mart 1888).
- [10] «BOA, DH. MKT, nr. 00391.00094.002,» 8 Muharrem 1313(1 Temmuz 1895).
- [11] «BOA, BEO, nr.000396.029645.004,» 28 Haziran 1314 (9 Temmuz 1898).
- [12] «BOA, BEO, nr. 000396.029645.002,» 28 Mayıs 1315 (9 Haziran 1899).
- [13] «BOA, Y.A.RES, nr.00099.00010.001,» 15 Nisan 1899 (5 Zilhicce 1316).
- [14] «BOA, DH.MKT, nr.00391.00094.001,» 20 Haziran 1895 (26 Zilhicce 1312)
- [15] «BOA, BEO.001463.109651.002,» 1 Mart 1900 (9 Zilkade 1317)
- [16] «BOA, nr. İ.AZN.00104.00034.001,» 11 Kasım 1911 (29 Teşrin-i Evvel 1327)
- [17] «BOA, DH.İD, nr. 00124.2.00090.006».
- [18] «BOA, nr.İ.AZN.00104.00034.002,» 14 Kasım 1913 (1 Teşrin-i Sani 1329)
- [19] «BOA, DH.İ.UM.0004.2.00047.001».
- [20] M. Şaşmaz, *Türkiye'nin İdari Taksimatı (1920-2013)*, cilt XIV, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.
- [21] 20 İlk Teşrin 1935, *Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü Genel Nüfus Sayımı*, Ankara: Mehmet İhsan Basımevi, 1937, p. 16.
- [22] 20 İlk Teşrin 1940, *Genel Nüfus Sayımı*, p. 625.
- [23] 21 Ekim 1945, *Genel Nüfus Sayımı*, p. 594.
- [24] 22 Ekim 1950, *Genel Nüfus Sayımı*, p. 366.
- [25] 23 Ekim 1955, *Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü Genel Nüfus Sayımı*, Ankara, 1961, pp. 518-519.
- [26] 23 Ekim 1960, *Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Genel Nüfus Sayımı*, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, 1963, p. 545.
- [27] 24.10.1965, *Genel Nüfus Sayımı*, Ankara: T. C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1968, p. 612.
- [28] TUİK, 1970 Genel Nüfus Sayımı Veri Tabanı.
- [29] TUİK, 1975 Genel Nüfus Sayımı Veri Tabanı.
- [30] TUİK, 1980 Genel Nüfus Sayımı Veri Tabanı.
- [31] TUİK, 1985 Genel Nüfus Sayımı Veri Tabanı.
- [32] TUİK, 1990 Genel Nüfus Sayımı Veri Tabanı.
- [33] TUİK, 2000 Genel Nüfus Sayımı Veri Tabanı.